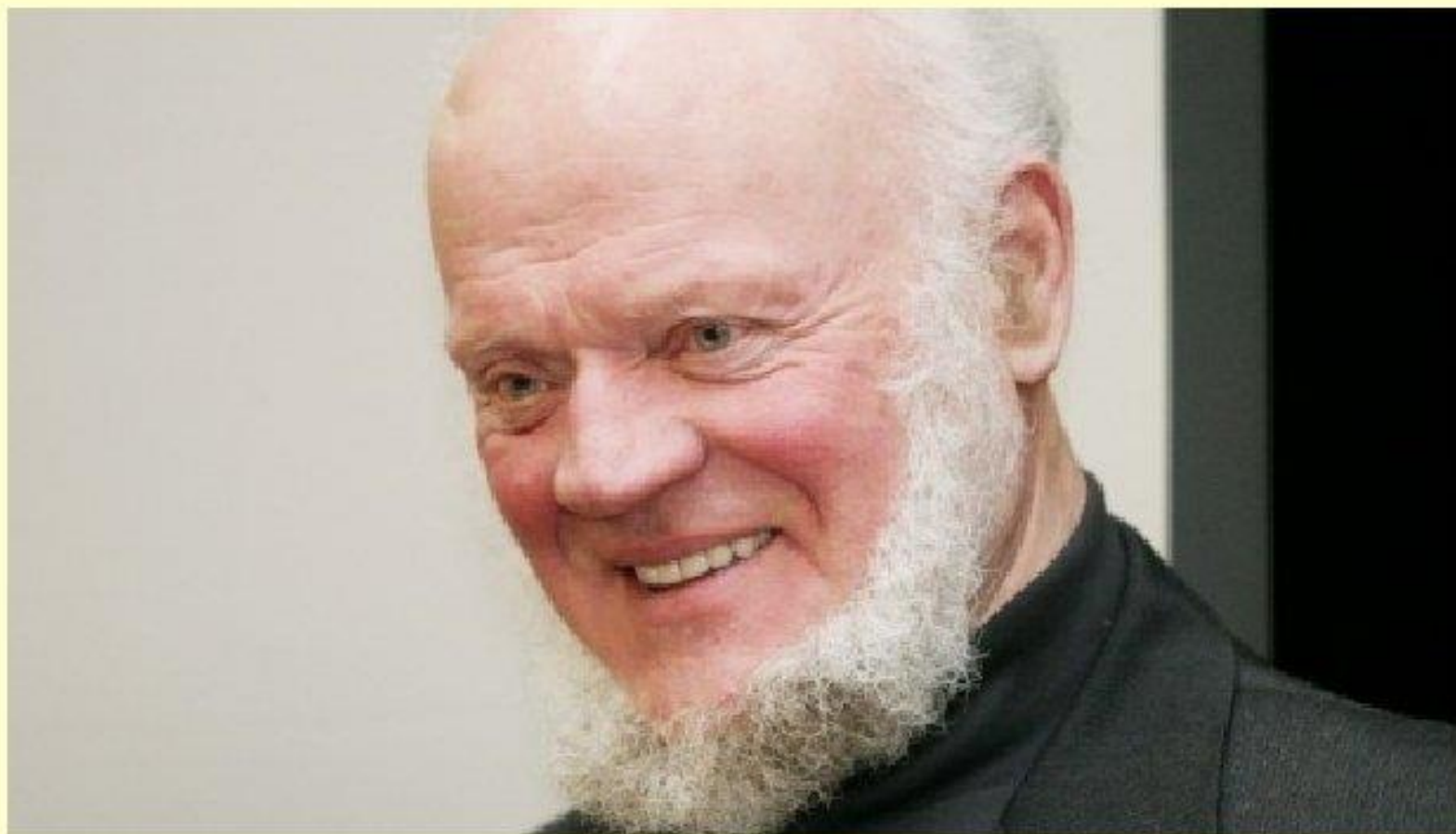

JUOZAS APUTIS
1936.06.08 - 2010.02.28

BIOGRAFIJA

Gimė 1936 m. 06-08 Balčiuose, Raseinių r.

1948 m. baigė Balčių pradinę mokyklą

1950 m. Nemakščių septynmetę

1954 m. Viduklės vidurinę mokyklą

1954–1955 m. dirbo Balčių klubo-skaityklos vedėju

Nuo 1967 m. Lietuvos rašytojų sąjungos narys

Nuo 1990 m. Lietuvos rašytojų sąjungos valdybos narys

1959–1969 m. dirbo „Literatūros ir meno“ redakcijoje

1960 m. Vilniaus universiteto Istorijos ir filologijos fakultete baigė lietuvių kalbą ir literatūrą

Nuo 1972 m. gyveno ir kūrė etnografiniame Zervynų kaime, sodyboje ant Ūlos kranto

1986 m. novelių rinktinė „Gegužė ant nulūžusio beržo“ įvertinta Nacionaline premija

1969–1977 m. dirbo „Girių“ redakcijoje

1980–1990 m. dirbo „Pergalės“ redakcijoje

1991–2001 m. dirbo „Metų“ redakcijoje

1990–1991 m. „Pergalės“ vyr. redaktorius

1991–1994 m. „Metų“ vyr. redaktorius

1995–2001 m. „Metų“ prozos skyriaus vedėjas.

1980–1990 m. Lietuvos rašytojų sąjungos mėnraščio „Pergalė“ redkolegijos narys

1991–1994 m. „Metų“ redkolegijos narys

Nuo 1998 m. LR nacionalinių literatūros ir meno premijų komiteto narys

Mirė 2010 m. 02-28 Vilniuje. Palaidotas Antakalnio kapinėse.

KŪRYBOS BRUOŽAI

Juozas Aputis – vienas pirmųjų sovietmečio Lietuvoje, pradėjęs ieškoti giluminio ryšio tarp individo ir Dievo kūrinijos, bendrumo šilumos tarp žmonių.

Jis – iškiliausias sovietinio laikotarpio modernios psichologinės novelės autorius, tęsęs Jono Biliūno prozos tradiciją.

Rašytojas tikroviškai vaizdavo gyvenamojo meto dalykus, socialinę aplinką, kaimo buitį, bet svarbiausia jam – žmogaus išgyvenimai, būsenos, sąmonės procesai, subtilūs ryšiai su aplinka ir kitais žmonėmis.

J. Aputis sukūrė jautrios dvasinės sandaros veikėjo tipą, žmogaus gyvenimą vaizduoja empatija (įsijautimu).

Bendra kūrybos tema – žemdirbio kultūros ir lietuvių tautos likimas istorijoje. Rašytojo proza, atspindinti okupuotos tautos būseną, persmelkta rūpesčio, nerimo ir gaudulio. Tematikos atžvilgiu - kaimo rašytojas.

Lėtoke, ramaus pasakotojo detalei skirtas ypatingas vaidmuo. Šykštukas poetinėms puošmenoms. Mėgsta šnekamosios kalbos žodžius, posakius, intonacijas. Nesibijo pavartoti viena kitą barbarizmą, laiko padiktuotą naujadarą. Sėkmingai naudojami “ne savo vietoje atsidūrusio žodžio efektu”. Tai nuotaikos (pirmiausia liūdnos) meistras.

Ironija - retas svečias, bet blykstelį laiku ir vietoj. Tenkinasi pačiu menkiausiu epitetu, mažybinėmis, maloninėmis formomis. Savotiška atsvara kompromisui su sąžine, žmogaus susmulkėjimui.

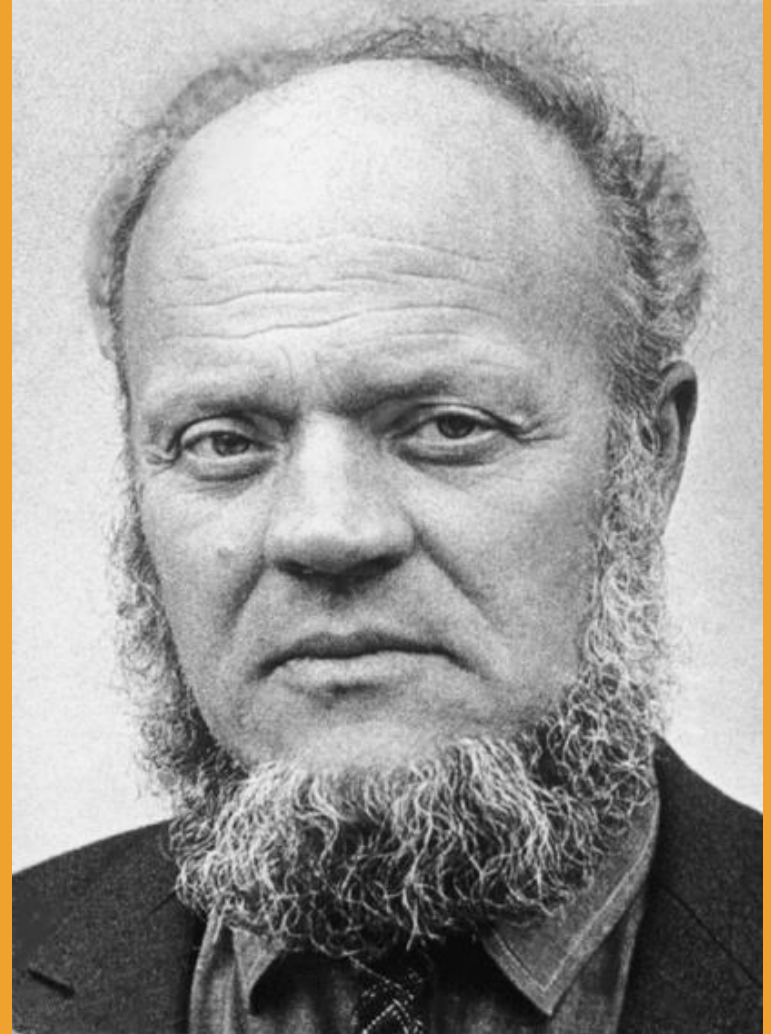
Per visas Apučio knygas eina žmogaus orumo, savo vertės jautimo, aukštesnių, ne visada aiškiai suvokiamų ir įvardijamų dvasinių siekių idėja. Idėjinė, estetinė įtaiga ir reikšmė lemia autoriaus saiką ir taktą. Giliausią įspūdį palieka nuolat stiprėjanti tostančios vaikystės, paauglystės, ankstyvosios jaunystės gaida.

J. Apučio novelė lietuvių literatūroje reikšminga ne dėl kūrybinių ieškojimų ar modernizmo bandymų, jos meninio savitumo esmė – aiški autoriaus dorovinė pozicija, etinis žmogaus vertinimas, humanistinio dvasingumo įtaiga.

KŪRYBOS TEMOS

Moderni novelės forma, subtilus psychologizmas, nuotaikos ir situacijų autentiškumas, asociatyvių vaizdų gausa, lyrinė pasaulėjauta, eseistinė stilistika, kasdieniškumo ir giliųjų tikrovės struktūrų dermė J. Apučio novelėse buvo nauja ir skaitytojui labai įdomi ieškojimo kryptis. Jau ankstyvojoje J. Apučio kūryboje jaučiamas stiprus autobiografiškumo podirvis, gimtinės ir artimų žmonių pasaulėvaizdis. Būties slėpinių, gyvenimo pilnatvės visuotinumą dėsniai, egzistencinio nerimo vedami yra visi J. Apučio personažai, nepaisant jų amžiaus, kilmės, profesijos. Taupus, tikslus, efektyvus poetinių raiškos priemonių vartojimas yra svarbi Apučio prozos ypatybė. Meninė kūryba, be kitų savo ypatybių, turi dar ir tą, kad pro nepakartojamai individualų reiškinių, pro nepamėgdžiojamai savitą kūrėjo likimą visada prasišviečia ir universalesni dėsningumai, visuotinė patirtis. Aputis filosofiškai sprendžia žmogiškąsias problemas. Rašo ne sau, bet žmogui ir apie žmogų (stengiasi užčiuopti jautriausias stygas, sužadinti norą matyti, girdėti vienas kitą). Dominuoja kaimo, autobiografinė (grįžimo į vaikystę, tėvų namus) temos. Priklausydamas sovietmečio „tyliųjų modernistų“ kartai, literatūrai jis siekė grąžinti estetinę vertę ir pasakyti kuo daugiau tiesos apie žmogų ir istorinį laiką. Kiekviena nauja rašytojo knyga būdavo savaip simptomiška, etapiška, tapdavo nauju laipteliu lietuvių prozos pasakojimo raidoje. Humanistinės Apučio kūrybos vertybės kreipė žvilgsnį į mažiausiai sovietmečiu ideologijos pažeistą žmogiškumo domeną (jam rūpi atmintis, sąžinė, gerumas, atlaidumas, meilė, atradimų džiaugsmas, praradimų gėla) ir subtilų žodžio meną. Baisus yra žmogus „be abejonės, be dvasios svarstyklių“, sakė rašytojas.

Gyvai užgaunantis mintį ir širdį Aputis yra
vienas savičiausių ir giliausių kaimiškosios
gyvenimo sanklodos vaizduotojų.

PERMAINOS J. APUČIO PROZOJE

Pirmosios J. Apučio novelių knygos – „Žydi bičių duona“ (1963) ir „Rugsėjo paukščiai“ (1967) – ženklino permainas lietuviškoje prozoje – perėjimą nuo epinio objektyvaus vaizdavimo, kurio reikalavo socialistinio realizmo teorija, prie lyrinio ir poetiško pasakojimo. Vėlesniuose autoriaus kūrinuose – „Horizonte bėga šernai“ (1970) ir „Sugrįžimas vakarėjančiais laukais“ – išryškėjo visuomeninė ir tautinė Apučio kūrybos prasmė, jos orientavimasis į gilesnius būties klausimus. J. Apučio novelė lietuvių literatūroje reikšminga ne dėl kūrybinių ieškojimų ar modernizmo bandymų, jos meninio savitumo esmė – aiški autoriaus dorovinė pozicija, etinis žmogaus vertinimas, humanistinio dvasingumo įtaiga. Autorius sugeba į daug ką pažiūrėti Kito žmogaus akimis, įlįsti į svetimą kailį, stengiasi suvokti, kaip ir kodėl tas jaučia ir mąsto. Čia senokai literatūros išsižadėta realizmo stiprybė – atsitolinti nuo savo egocentrizmo.

Aputis ėmėsi keisti įsigalėjusią buitinės prozos tradiciją – asociatyvūs vaizdai, veikėjo psichikos judesiai, akinančiais blyksniais įsiterpiantys prisiminimai, sapno poetika, vaizduotės šuorai kūrė naujo tipo mažąją prozos formą. Būtent novelė anuomet buvo prozos pasakojimo „žvalgas“ – tai, kas būdavo atrandama joje, vėliau įsitvirtindavo romano žanre.

Rašytojas mokė mąstyti savo galva, reflektuoti patirtį, suvokti savo moralinius pasirinkimus. Jo prozoje užgimė keistas metafizinis nerimas, kurio tokiais geliančiais pavidalais anksčiau nebūta lietuvių literatūroje. Rašytojas be užuolankų prabilo apie vieatvę, baimę, liūdesį, ribines psichikos būsenas. Jis gerokai praplėtė prozos turį, dėmesį telkdamas į psichologinę problemą, ir visai nesvarbu, ar rašė apie miesto, ar apie kaimo žmogų. Gerai pažindamas gimtąją Žemaitijos kaimo aplinką, tapo vienu savičiausių seno žmogaus, paveldėjusio dar tarpukario vertybes, vaizduotuoju, gilinosi į jo pasaulėvaizdžio pastoviuosius dėmenis.

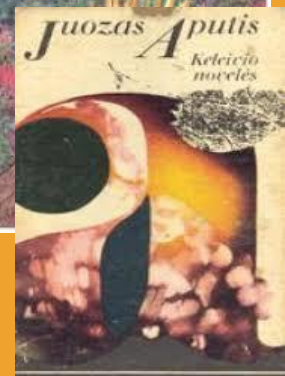
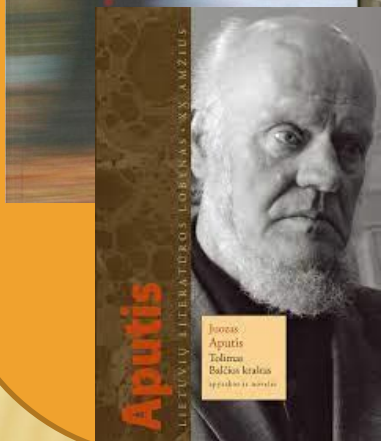
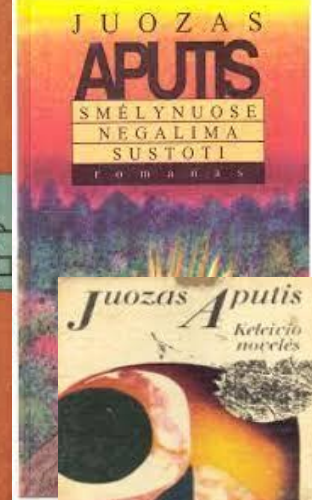
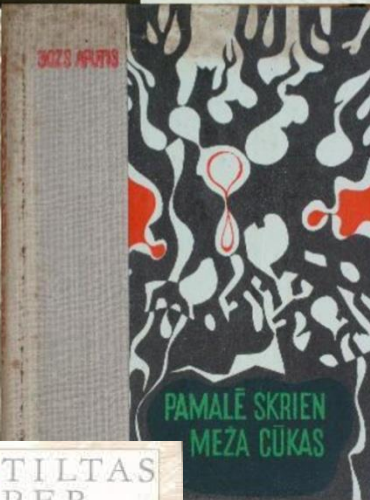
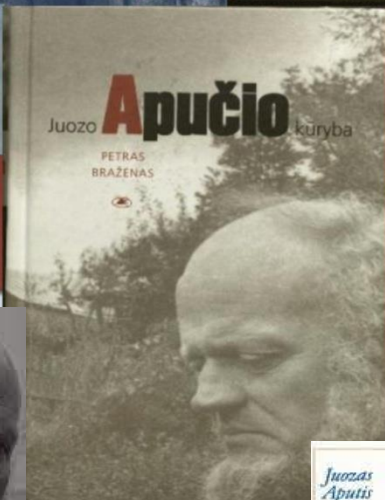
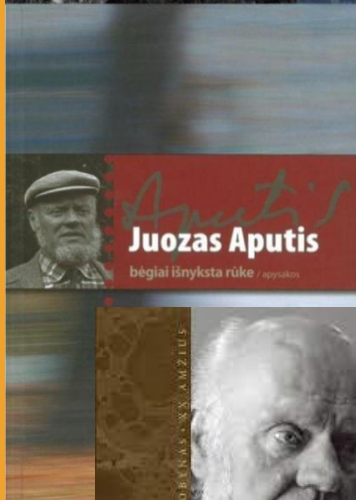
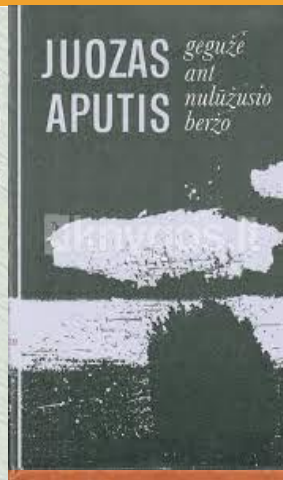
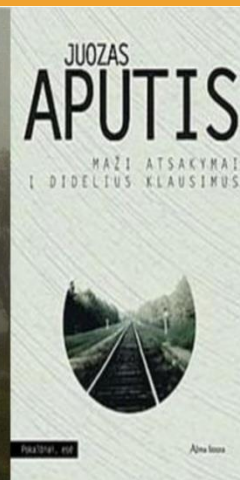
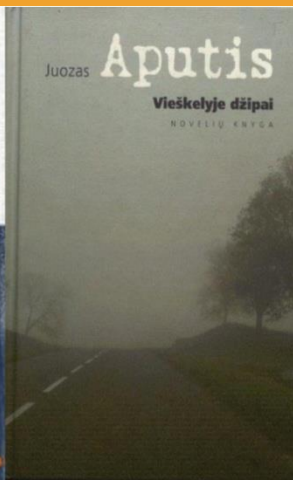
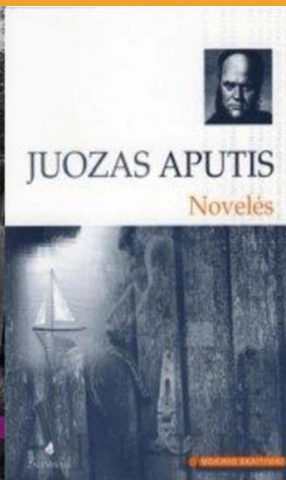
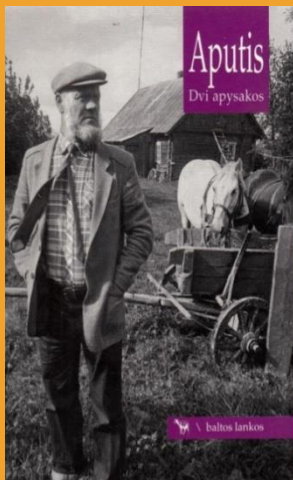
„VISĄ SAVO GYVENIMĄ RAŠYTOJAS RAŠO VIENĄ KNYGĄ“

BIBLIOGRAFIJA

- Žydi bičių duona: apsakymai. – Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1963
- Rugsėjo paukščiai: novelės. – Vilnius: Vaga, 1967
- Horizonte bėga šernai: novelės. – Vilnius: Vaga, 1970
- Pamalė skrien meža cūkas: noveles.* – Rīga: Liesma, 1974
- Sugrįžimas vakarėjančiais laukais: novelės. – Vilnius: Vaga, 1977
- Tiltas per Žalpę: apsakos. – Vilnius: Vaga, 1980
- Цветет пчелиный хлеб: рассказы.* – Москва: Советский писатель, 1980
- Link debesijos: apsakymai / Bronius Radzevičius – Vilnius: Vaga, 1984
- Raštai / Bronius Radzevičius. – Vilnius: Vaga, 1984–1985. – 3 t.
- Priešaušrio vieškeliai (nebaigta 2-oji dalis): romanas / Bronius Radzevičius, 1985
- Keleivio novelės: novelės. – Vilnius: Vaga, 1985
- Gegužė ant nulūžusio beržo: novelių rinkinys / dail. Saulius Chlebinskas– Vilnius: Vaga, 1986
- Skrudėlynas Prūsijoje: apsakos / iliustr. Algirdas Repšas. – Vilnius: Vaga, 1989
- Мост через Жальпе: новеллы и повести.* – Vilnius: Vaga, 1989
- Vargonų balsas skalbykloje: apsakos. – Vilnius: Versmė, 1991
- Dvi apsakos. – Vilnius: Baltos lankos, 1996
- Smėlynuose negalima sustoti: romanas. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1996
- Vakaro saulė: apsakymų rinktinė / Bronius Radzevičius, sudarė Juozas Aputis. – Vilnius: Baltos lankos, 1996
- Novelės / parengė Agnė lešmantaitė (Mokinio skaitiniai). – Vilnius: Žaltvykslė, 2004
- Vieškelyje džipai: novelių knyga. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2005
- Maži atsakymai į didelius klausimus: pokalbiai, esė. – Vilnius: Alma littera, 2006
- Bėgiai išnyksta rūke: apsakos. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2010

VERTIMAI IŠ RUSŲ K.

Vanas Totovencas. Prie senojo Romos vieškelio; Ovnatanas; Jeremijos sūnūs: apysakos. – Vilnius: Vaga, 1972

Jurijus Korinecas. Labų dienų nuo Vernerio: romanas. – Vilnius: Vaga, 1975

Dmitrijus Grigorovičius. Kaimas: apysakų rinkinys. – Vilnius: Vaga, 1977

Cirilas Kosmačas. Pavasario diena; Baladė apie trimitą: romanai. – Vilnius: Vaga, 1980

Jurijus Trifonovas. Senis: romanas. – Vilnius: Vaga, 1984

Vasilijus Šukšinas. Atėjau jums duoti laisvę: istorinis romanas. – Vilnius: Mintis, 1985

Reikia pripažinti, kad anksčiau buvo daug gerų dalykų išverčiama. Taip pat buvo daugybė gerų rusiškų vertimų, skaitydavome ir lenkiškai. Tiesą pasakius, yra ir dabar. Tik visa tai užgožiama. Dabar į pirmą planą išeina tai, kas geriausiai perkama. Knygynuose neapsakomai sunku - galvą skauda.

Juozas Aputis

Juoz. Aputis

IVERTINIMAS

1971 m. Žemaitės literatūrinė premija, už apsakymą „Erčia, kur gaivus vanduo“

1996 m. Juozo Paukštelio literatūrinė premija, už knygą „Smėlynuose negalima sustoti“

1996 m. LDK Gedimino 4 laipsnio ordinas

1997 m. Antano Vaičiulaičio literatūrinė premija

1998 m. Vyriausybės kultūros ir meno premija

2001 m. literatūrinė „Varpų“ premija, už esė „Atminties pašvaistės“

2004 m. „Imbiero vakarų“ Jurgio Kunčino vardo premija

2005 m. Lietuvos nacionalinė kultūros ir meno premija

2005 m. Petro Cvirkos literatūrinė premija, už novelių knygą „Vieškelyje džipai“

Negalėdami ilgam būti prisirišę prie vieno daikto, vienos tiesos, mes esame moraliniai, dvasiniai unguriai, todėl nebegalime išgyventi nei didelių tragedijų, nei didelio džiaugsmo.

Paruošė: Tauragės „Versmės“ gimnazijos
Bibliotekininkė Laima Ščerbakova

2021 m.

